

7. BÖLÜM / CHAPTER 7

İSTİKLAL MARŞI'NI NAMIK KEMAL ÜZERİNDEN OKUMAK

READING THE TURKISH NATIONAL ANTHEM THROUGH NAMIK KEMAL

Ali Şükrü ÇORUK*

*Prof. Dr., İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, İstanbul, Türkiye
E-posta: ali.coruk@istanbul.edu.tr ORCID: 0000-0002-3511-7917

DOI: 10.26650/B/AA07.2022.011.07

ÖZ

Fransız İhtilâli sonrasında yaygınlık kazanan millî marşlar, milletlerin ve devletlerin vatan, hürriyet ve istiklâl kavramlarına yüklediği anlamları veciz bir şekilde ifade eden metinler olarak öne çıkmaktadır. Aynı durum Mehmet Âkif Ersoy'un güftesini yazdığı millî marşımız için de söz konusudur. Millî Mücadele'nin zor şartlarında yazılan bu metin, vatan, hürriyet ve istiklâl konusunda gerek içerik gerekse ses itibarıyla Türk milletinin kararlılığını ve zafere olan inancını ifade etmektedir. Bu çalışmada daha önce aynı konuları eserlerinde işlemiş olan Namık Kemal'in İstiklâl Marşı üzerindeki etkileri örnek metinler ışığında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: İstiklâl Marşı, Namık Kemal, Mehmet Akif Ersoy

ABSTRACT

National anthems, which became widespread after the French Revolution, stand out as texts that concisely express the meanings attributed by nations and states to the concepts of homeland, freedom, and independence. The same is true for the Turkish National Anthem, whose lyrics were written by Mehmet Akif Ersoy. This text, which was written in the difficult conditions of the Turkish War of Independence, expresses the determination of the Turkish nation and their belief in victory in terms of both content and sound on the subject of homeland, freedom, and independence. In this paper, Namık Kemal's impact on the Turkish National Anthem, and who had previously covered the same issues in his works, will be discussed in the light of sample texts.

Keywords: Turkish National Anthem, Namık Kemal, Mehmet Akif Ersoy

Extended Abstract

The concepts of homeland, independence, and freedom, which became widespread after the French Revolution, have also gained a very wide place in our literary and intellectual world. The aforementioned concepts have been used in the “modern” sense and gained functionality especially in the Turkish literature developed under the influence of the West. Namık Kemal, who used the concepts of homeland, freedom, and independence as a founding core of his works in this manner, has been referred to as the poet of homeland and freedom in Turkish literature. Mehmet Âkif Ersoy, a poet who placed social issues at the center of his art and sought solutions to these issues, is one of the artists who, like Namık Kemal, put the concepts of homeland, freedom and independence at the center of his works. Our National Anthem was written in the difficult conditions of the National Struggle. It expresses the determination of the Turkish nation and its belief in victory in terms of homeland, freedom, and independence, both in content and sound. Throughout this text, the impact of Namık Kemal, who had previously dealt with the same issues in his works, on the National Anthem are discussed in the light of sample texts. As a matter of fact, the National Anthem is the most concrete indicator of this. The most important text in which Namık Kemal expressed his thoughts about the motherland in a concise and concise manner is the article entitled “Homeland”. It is noteworthy that this article, published in the İbret newspaper on March 23, 1873, was published a week before the performance of the famous theatre play Vatan yahut Silistre. It is possible to say that by doing this, Namık Kemal not only wanted to share his thoughts about the homeland with the public, but also wanted to prepare the audience for the play. According to Namık Kemal, homeland is the first place where a person steps into life. In addition, the human body is a part of the homeland. Because man is integrated with his homeland, everywhere he looks, he encounters traces of himself and his life. Thanks to the homeland, it is possible for people called the nation and connected to each other by common values to live comfortably and peacefully using their freedom, protect their rights and law, interests and implement them. In the light of the common history of the homeland, the past is lived together with the present, there are ancestral tombs and relics; “A piece of land to live with the dead”, which is the legacy of ancestors who sacrificed their lives for high values. In the same way, people value their homeland above everything else and do not hesitate to give their life and sacrifice for its sake. Therefore, in every nation, religion and civilization, the love of the motherland is considered one of the most sacred duties. Homeland is not an ordinary piece of land. The people living on it should protect it by shielding their bodies when necessary, just like the castles on the border.

The fact that he was in Kars during the Crimean War with his grandfather Abdülatif Pasha at a young age, with his temperament, and that he witnessed the war and its effects at every level, had a great impact on the awakening of the sense of homeland in Namık Kemal. As another effect on this subject, we can think of the French national anthem (La Marseillaise), which is the first example in which the homeland and its complements, freedom and independence, are discussed at the level of the national anthem. When we consider the “Vatan Şarkısı” together with “Vatan Türküsü” in Vatan yahut Silistre, it is clear that Namık Kemal was under the influence of the French national anthem while choosing these titles. The fact that “Vatan Şarkısı” and “Vatan Türküsü”, sung by soldiers who went to the front in Vatan yahut Silistre, are written in the form of an anthem suggests that Namık Kemal wrote these texts for the Ottoman army instead of an anthem similar to the French national anthem – at least when we consider that an anthem was in force in the name of Sultan Abdülaziz, who was in power at that time. As a matter of fact, under the influence of this influence, Namık Kemal was the first translator to translate La Marseillaise into Turkish, although it was limited to the first paragraph. In addition to the importance that Namık Kemal attaches to the concept of homeland, one of the concepts that are central to his life and work is freedom. In the works of Namık Kemal, who is publicly known as the “Poet of Homeland and Freedom”, these concepts are mostly handled together and in a way that complements each other. In other words, if a person does not have a homeland, he has no freedom. Where there is no freedom and independence, the homeland is in danger. Likewise, raising the homeland is possible thanks to freedom and independence. There may be situations when the homeland and independence are endangered. However, this situation is temporary for nations that have a deep and glorious past and derive their strength from history. At this point, Namık Kemal was a man of letters who undertook a founding mission, tried to create a consciousness in the society by placing the concepts of homeland, independence and freedom at the center of his works and influenced those who came after him thanks to his success. Mehmet Âkif Ersoy, a poet who placed social issues at the center of his art and sought solutions to these problems, is one of the artists who put the concepts of homeland, freedom and independence at the center of his works, just like Namık Kemal. As a matter of fact, the National Anthem is the most concrete indicator of this. In this declaration, in the light of his poems on homeland, freedom and independence and his article on homeland, Namık Kemal’s effects on Mehmet Âkif and National Anthem will be tried to be revealed.

As a result, it is possible to clearly see the influence of Namık Kemal on Mehmet Âkif Ersoy, in particular on the National Anthem, as a result of a short comparison made with

the main lines based on certain texts. This situation should be considered normal because Namık Kemal, who carries the concepts of homeland, freedom and independence into Turkish literature and thought life in a modern sense, draws the boundaries of these concepts in a sense and fills them in at the beginning, and is a person who has influenced not only Mehmet Akif, but also all the poets and writers who came after him. Another aspect of the issue is the formation of a great alliance in our world of literature and thought around the meanings attributed to these concepts. However, it should be remembered that Mehmet Akif Ersoy expanded the path opened by Namik Kemal and successfully expressed the concepts of homeland, freedom, and independence in the National Anthem with his own voice and style that cannot be compared with other poets. In the end, Mehmet Âkif Ersoy, like Namık Kemal, put the concepts of homeland, freedom, and independence at the center of his works and processed them. The most concrete example of this is the National Anthem.

Savaş, kahramanlık, vatan, hürriyet ve istiklâl tarih boyunca gerek doğu gerekse batı edebiyatlarının temel konuları arasında yer almıştır. Bunlardan vatan, istiklâl ve hürriyet kavramlarının öncekilerden farklı bir tarzda bugünü de etkileyecek şekilde edebiyata ve düşünce hayatına dahil olmaya başlaması ise bütün dünyada olduğu gibi Fransız İhtilâli'nden sonradır. Aynı konular biraz gecikmeli de olsa 19. asrın ikinci yarısında batı etkisiyle ortaya çıkan Türk edebiyatında da modern anlamlarıyla işlenmeye başlanacaktır¹. Bu noktada kurucu bir misyon üstlenen, eserlerinin merkezine vatan, istiklâl ve hürriyet kavramlarını yerleştirerek toplumda bir bilinç oluşturmaya çalışan ve başarısı sayesinde kendisinden sonra gelenleri etkileyen edebiyatçı ise Namık Kemal'dir². Nitekim bu çabasının sonunda kendisi vatan ve hürriyet şairi olarak günümüzde de anılmaya devam etmektedir. Bu konuların edebiyatta savaş, kurtuluş mücadelesi gibi ülkenin içinde bulunduğu dönem ve zamanlarda yoğun olarak yer alması ise tabii bir durumdur. Türk edebiyatına bu açıdan bakıldığında 93 Harbi, 1897 Yunan Savaşı, Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı ve Millî Mücadele etrafında gerek dönemde gerekse sonrasında vatan, istiklâl ve hürriyet konularında pek çok eser verildiğini görüyoruz³. Vatan ve onun alt başlıkları olarak düşüneceğimiz hürriyet ve istiklâl konularını işleyen şairlere, yazarlara baktığımızda ise daha çok bu konulara “toplum için sanat” görüşünü benimseyen edebiyatçıların ilgi gösterdiği muhakkaktır. Zaten bu alanda başarılı sayılan ve toplum üzerinde etki uyandıran eserlerin büyük kısmı da ağırlıklı olarak sanatı bu çerçevede düşünen sanatçıların kaleminden çıkmıştır. Sanatının merkezine toplumsal meseleleri yerleştiren ve bu meselelere çözüm arayan bir şair olan Mehmet Âkif Ersoy da tıpkı Namık Kemal gibi vatan, hürriyet ve istiklâl kavramlarını eserlerinin merkezine almış sanatçılardan birisidir. Nitekim İstiklâl Marşı bunun en somut göstergesidir. Bu çalışmada

1 Vatan konusunun Namık Kemal'e kadar şiiirimizde nasıl ve hangi anlamlar etrafında ele alındığı hakkında bilgi için bkz. Necat Birinci, “Namık Kemal'den Önce Şiiirimizde Vatan Teması Üzerine”, *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, İstanbul 2000, s. 9-20. Birinci, bu çalışmasında Oğuz Kağan Destanı ve Göktürk Kitabeleri başta olmak üzere Divan edebiyatından Ahmedî, Cem Sultan, Fuzulî, III. Selim, Süleyman Şadî ve Yusuf Hâlis Efendi'den seçtiği şiiirler ışığında konuyu ele alır. Bunlardan özellikle Yusuf Hâlis Efendi'nin *Şehnâme-i Osmânî* adlı eserinde yer alan “vatan” redifli kasidesi âdeta Namık Kemal'in ileride bu konuda ortaya koyacağı görüşlerin ve metinlerin öncüsü gibidir. Yusuf Hâlis Efendi'nin 1853 yılında başlayan Kırım Savaşı sırasında kaleme aldığı bu metinde yer alan;

İbn-i vakt oldu aceb şimdiki ebnâ-yı vatan

Vatana can fedâ eyledi âba-yı vatan

beyitinde sanki bütün metni özetlemiş gibidir. Vatan savunması söz konusu olduğunda üzerinde yaşayan insanların onu düşmana karşı savunması ve gerekirse canını feda etmesi gerektiğinin dile getirildiği bu beyitte ve şiiirin genelinde açık bir şekilde vatan kavramının modern anlamıyla ele alındığını görüyoruz. Yusuf Halis Efendi'nin “vatan” kasidesinin bir bölümü için bkz. M. Kayahan Özgül, *Arayışlar Devri Türk Edebiyatı*, Ankara 2000, s. 90-91. Ayrıca vatan konusunda yapılmış bir doktora tezi için bkz. Tevfik Sütçü, *Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Vatan Temi*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi İstanbul 2005.

2 Bu tespit ile ilgili olarak bkz. Ömer Faruk Akün, “Namık Kemal”, *DİA*, c. XXXII, s. 371.

3 Vatan düşüncesinin Türk edebiyatına ve düşünce hayatına yerleşmesinde ve kabul görmesinde batıdan gelen tesirler yanında “Hubbul-vatan mine'l-ıman” (Vatan sevgisi imandandır) Hadis-i Şerif'inin de etkili olduğunu burada belirtelim.

vatan, hürriyet ve istiklâl konulu şiirleri ve vatan makalesi ışığında Namık Kemal'in Mehmet Âkif ve İstiklâl Marşı üzerindeki etkileri ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Namık Kemal'de vatan duygusunun uyanmasında, mizacıyla birlikte küçük yaşta dedesi Abdülatif Paşa ile beraber Kırım Savaşı sırasında Kars'ta bulunmasının, savaşa ve onun etkilerine her düzeyde yakından şahit olmasının tesiri büyüktür. Bu konuda diğer bir etki olarak vatan ve onun tamlayıcısı olan hürriyet ve istiklâl fikrinin millî marş düzeyinde ele alındığı ilk örnek olan Fransız millî marşını (La Marseillaise) düşünebiliriz. Nitekim bu etkinin tesiriyle olacak ki birinci bendiyle sınırlı kalmakla beraber La Marseillaise'den Türkçeye ilk çeviriyi yapan mütercim Namık Kemal'dir. Şair söz konusu tercümeyle Londra'da bulunduğu sırada *Hürriyet* gazetesinde (nr. 58, 2 Ağustos 1869) yayınlanan "Hürriyet" başlıklı makalesinde yer verir. Namık Kemal'in yaptığı La Marseillaise'in birinci bendinin tercümesi şöyledir:

Ey ehl-i vatan, gel gidelim şan günüdür bu
Zulüm açtı yine karşımıza kanlı alemler
Evladımızı ehlimizi kırdaki ordu
Ağuş-ı vefamızda tutup boğmağa kükrer
Saf bağlayın artık, sarılın siz de silaha
Reyyan edelim isrimizi hun-ı mübâha

Yukarıdaki çeviri doğrultusunda vatan ve hürriyet şairinin gerek ses gerekse muhteva açısından vatan konusunu şiirlerinde işlerken Fransız millî marşından etkilendiğini görüyoruz. Nitekim *Vatan yahut Silistre*'de yer alan "Vatan Türküsü"nü ilk bendi bu etkiyi net bir şekilde göstermektedir:

İşte adû, karşıda hâzır-silah,
Arş yiğitler vatan imdâdına.
Arş ileri, arş bizimdir felâh,
Arş yiğitler vatan imdâdına!⁴

Yine Vatan yahut Silistre'de yer alan "Vatan Şarkısı" ile "Vatan Türküsü"nü birlikte düşündüğümüzde Namık Kemal'in bu başlıkları seçerken Fransız millî marşının tesirinde kaldığı açıktır. Çünkü 1792'de Fransa-Avusturya Savaşı sırasında Joseph de Rouget Lisle adlı bir subay tarafından yazılan ve bestelenen Fransız millî marşı ilk dönemde "Chant de

4 Bu benzerliğe ilk dikkat çeken Prof. Dr. Ömer Faruk Akün olmuştur. Namık Kemal'den sonra bir bütün hâlinde La Marseillaise'in Türkçeye ilk çevirisini yapan kişi ise Ayetullah Bey'dir. Akün, Şurâ-yı Devlet Muavinlerinden Ayetullah Bey'in 1870 yılında Fransa-Almanya Savaşı sırasında yaptığı ve yayınladığı bu çeviriye konuyla ilgili yazdığı makalede yer verecektir. Makale için bkz. "La Marseillaise'in Türkçede En Eski Manzum Tercümesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXII, 1974-1976, s. 121-141.

guerre pour l'Armée du Rhin" (Ren Ordusu İçin Savaş Şarkısı) adıyla anılmıştır. *Vatan yahut Silistre*'de cepheye giden askerler tarafından söylenen "Vatan Şarkısı" ve "Vatan Türküsü"nün bir marş formunda yazılması, Namık Kemal'in bu metinleri en azından -nihayetinde o dönemde yönetimde bulunan Sultan Abdülaziz adına bir marşın yürürlükte olduğunu düşündüğümüzde- Fransız millî marşı benzeri bir marş yerine Osmanlı ordusu için kaleme aldığını düşündürmektedir.

Namık Kemal'in vatan konusundaki düşüncelerini derli toplu ve veciz bir şekilde dile getirdiği en önemli metin "Vatan" başlıklı makaledir. 23 Mart 1873 tarihinde *İbret* gazetesinde yayınlanan bu makalenin meşhur *Vatan yahut Silistre* piyesinin temsilinden bir hafta öncesinde neşredilmiş olması dikkat çekicidir. Namık Kemal'in böyle yapmakla vatan hakkındaki düşüncelerini kamuoyu ile paylaşmanın yanı sıra seyirciyi piyese hazırlama arzusunda olduğunu söylemek mümkündür. Yazarın, adı geçen makalede sıklıkla kullandığı "İnsan vatanını sever" sözleriyle başlayan, vatan etrafında konumuzu ilgilendiren düşünce ve tespitlerinden bazıları şöyledir:

"İnsan vatanını sever; çünkü mevâhib-i Kudret'in en azizi olan hayat, hava-yı vatanı teneffüsle başlar."

"İnsan vatanını sever; çünkü madde-i vücûdu vatanın bir cüz'üdür."

"İnsan vatanını sever; çünkü etrafına baktıkça her köşesinde ömr-i güzêştesinin bir yâd-ı hazinini tehaccür etmiş gibi görür."

"İnsan vatanını sever; çünkü hürriyeti, rahatı, hakkı, menfaati vatan sayesinde kaimdir."

"İnsan vatanını sever; çünkü sebep-i vücudu olan ecdadının makbere-i sükûnu ve netice-i hayatı olacak evladının cilve-gâh-ı zuhuru vatandır."

"İnsan vatanını sever; çünkü ebnâ-yı vatan arasında iştirâk-ı lisan ve ittihâd-ı menfaat ve kesret-i müvânese cihetiyle bir karabet-i kalb ve uhuvvet-i efkâr hâsıl olmuştur..."

"İnsan vatanını sever; çünkü vatanında mevcut olan hâkimiyetin bir cüz'üne tasarruf-ı hakiki ile mutasarrıftır."

"İnsan vatanını sever; çünkü vatan öyle bir galibin şemşiri veya bir kâtibin kalemiyle çizilen mevhum hatlardan ibaret değil; millet, hürriyet, menfaat, uhuvvet, tasarruf, hâkimiyet, ecdada hürmet, aileye muhabbet, yâd-ı şebabet gibi birçok hissiyat-ı ulviyenin içtima'ından hâsıl olmuş bir fikr-i mukaddestir."

“Bundan dolaydır ki her dinde, her millette, her terbiyede, her medeniyette hubb-ı vatan en büyük faziletlerden, en mukaddes vazifelerdendir.”

“Biz oturduğumuz yerlerin her taşı için bir cevher-i can verdik. Her avuç toprağı nazarımızda o yola feda olmuş bir kahramanın yâdigâr-ı vücûdudur...”

“Vatan bize kılıcımızın ekmeğidir. Daima kendimize mahsus, kendimize münhasır biliriz. Daima nefsimizden ziyade sever, nefsimizi uğruna fedâ ederiz.”

Yukarıda yaptığımız alıntılarını özetleyecek olursak, Namık Kemal’e göre vatan, insanın hayata adımını attığı ilk yerdir. Ayrıca insan vücudu vatanın bir cüz’ü, parçasıdır. Çünkü insan yaşadığı vatanla bütünleşmiştir; baktığı her yerde kendisinden, yaşantısından izlerle karşılaşır. Adına millet denen ve birbirlerine ortak değerlerle bağlı olan insanların hürriyetini kullanarak rahat ve huzur içinde yaşaması, hakkını ve hukukunu, menfaatlerini koruması ve bunları hayata geçirmesi vatan sayesinde mümkündür. Vatan müşterek tarih ışığında geçmişin hâlihazırda birlikte yaşandığı, ecdat mezarlarının, yâdigârlarının bulunduğu; canlarını yüce değerler uğruna feda eden ataların mirası olan yani “ölülerle beraber yaşanılan toprak parçasıdır”. Aynı şekilde insan vatanını her şeyin üstünde tutar ve uğruna canını vermekten, feda etmekten çekinmez. Bundan dolaydır ki her millette, dinde ve medeniyette vatan sevgisi en mukaddes vazifelerden birisi olarak görülmektedir.

Namık Kemal’in yukarıda sınırlarını çizdiği ve eserlerinde işlediği, kendisinden sonra gelenler tarafından da kabul edilen vatan düşüncesinin İstiklâl Marşı’nın VI. ve VII. kıt’alarında yoğun bir şekilde dile getirildiğini görüyoruz:

Bastığın yerleri “toprak!” diyerek geçme, tanı!
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatani.
Sen şehîd oğlusun, incitme, yazıktır atanı;
Verme, dünyâları alsan da, bu cennet vatani

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki fedâ?
Şühedâ fişkırarak, toprağı sıksan şühedâ!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Hudâ,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyâda cüdâ.

Namık Kemal’in vatan kavramına verdiği önemin yanı sıra hayatının ve eserinin merkezinde yer alan kavramlardan birisi de hürriyettir. Kamuoyunda “Vatan ve Hürriyet Şairi” olarak anılan Namık Kemal’in eserlerinde bu kavramlar çoğunlukla birlikte ve birbirlerini tamamlayacak şekilde işlenir. Yani insanın vatani yoksa hürriyeti de yoktur. Hürriyetin ve

istiklâlin olmadığı yerde vatan tehlikededir. Aynı şekilde vatani yükseltmek hürriyet ve istiklâl sayesinde mümkündür. Vatanın, istiklâlin tehlikeye düştüğü durumlar söz konusu olabilir. Ancak bu durum köklü ve şanlı bir maziye dayanan, gücünü tarihten alan milletler için geçicidir. Namık Kemal’in meşhur “Hürriyet Kasidesi”nde yer alan;

Hakîr olduysa millet şânına noksan gelir sanma
Yere düşmekle cevher sâkıt olmaz kadr ü kıymetten

.....

Biz ol nesl-i kerîm-i dûde-i Osmâniyânız kim
Cihângirâne bir devlet çıkardık bir aşiretten

beyitleri okura vatanın, hürriyet ve istiklâlin tehlikeye düştüğü durumlarda nasıl davranılması gerektiği noktasında açık mesajlar içermektedir. Namık Kemal tarafından ortaya konulan bu yaklaşım ve bir tehdit durumunda vatanın ve milletin bağımsızlığını koruma iradesi, yıllar sonra yazılacak olan İstiklâl Marşı’nın üçüncü kıt’asında yine geçmişe vurgu yapılarak karşımıza çıkacaktır:

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim; bendimi çiğner, aşarım;
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Vatan sıradan bir toprak parçası değildir. Üzerinde yaşayan insanlar gerektiğinde tıpkı sınırlarındaki kaleler gibi vücutlarını siper ederek onu korumalıdır. Bu düşünce “Vatan Şarkısı”nda askerlerin ağzından şöyle dile getirilir:

Âmâlimiz efkârımız ikbâl-i vatandır
Serhaddimize kal’a bizim hâk-i bedendir
Osmanlılarız ziynetimiz kanlı kefendir
Gavgâda şehâdetle bütün kâm alırsız biz
Osmanlılarız, cân verimiz, nâm alırsız biz.

Namık Kemal’in vatan savunmasıyla ilgili olarak yukarıdaki bentte dile getirdiği kararlılık ifadesi İstiklâl Marşı’nın dördüncü kıt’asında da karşımıza çıkmaktadır.

Garb’ın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar;
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir îmânı boğar,
“Medeniyet!” dediğin tek dişi kalmış canavar

Namik Kemal'in bir marş havasıyla yazdığı "Vatan Türküsü"nün ikinci kıt'asında işgale uğramış bir vatan manzarası ortaya konulur. Bir anne, kutsal bir varlık olarak nitelendirilen ve düşman (adû) tarafından ele geçirilen vatanın kurtuluşu için evlâtları yardıma çağırılmaktadır:

Cümlemizin vâlidemizdir vatan
Herkesi lûtfuyle odur besleyen.
Bastı adû göğsüne biz sağ iken;
Arş yiğitler vatan imdâdına!

Aynı çağrı İstiklâl Marşı'nın beşinci kıt'asında bu sefer Mehmet Âkif tarafından dile getirilecektir:

Arkadaş! Yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın...
Kim bilir, belki yarın... belki yarından da yakın.

Namik Kemal, Osmanlı'nın ve İslâm dünyasının sembolü olan ve bayrağında yer alan hilâli, felâketle biten 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında yazdığı "Hilâl-i Osmânî" şiirinde, bütün güzellikleri kendisinde toplayan bir sevgiliye benzetir. Varlığıyla dünyaya hayat veren, merhamet eden bu sevgili elbette vatanın içine düştüğü durumdan dolayı üzüntülüdür:

Hüsn-î ezelfi teccüm etmiş;
Dünyâyâ bakıp terahhum etmiş
Mahzûn, melûl tebccüm etmiş
Ol hande senin dehânın olmuş,

Yukarıdaki mısralarda "mahzûn, melûl" bir şekilde etrafına bakan hilâl, Millî Mücadele'nin başlangıcında vatanın işgal altında olduğu günlerde bu sefer kaşlarını çatmış bu işgalden dolayı âdeta kendisine sahip çıkması gereken millete kızmıştır. Mehmet Âkif'e göre hilâl bu kızgınlığını bırakıp onun uğruna kan dökmüş ve dökmeyi göze almış milletine gülümsemeli, güler yüz göstermelidir. Çünkü bu "kahraman" millet Hakk'a taptığı ve onun uğruna ölmeyi göze aldığı için kısa zaman içinde "istiklâl"ine kavuşacak, aynı zamanda hilâli, bayrağı içinde bulunduğu kötü durumdan kurtaracaktır:

Çatma, kurban olayım çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül... ne bu şiddet bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl,
Hakkıdır, Hakk'a tapan, milletimin istiklâl.

Namık Kemal yine 1877-78 felâketinden sonra yazdığı “Vaveylâ” şiirinde tarihî hadiseler ve kişiler ışığında başta Kâbe olmak üzere İslâm ve Müslümanlık açısından çok önemli olan mekânlarla ve değerlere vurgu yaparak, sözünü ettiği kutsal toprakların ve değerlerin düşman eline geçmemesini isteyerek vatan adına Allah’a yalvarır ve bir anlamda milleti uyarır. Çünkü İslâmiyet’in sembolü olan bu mekânlar ve değerler olmadan milletin ayakta kalması, varlığını devam ettirmesi mümkün değildir:

De ki Yâ Rab! Bu Hüseyin’indir
 Şu mübârek Habîb-i Zî-şân’ın
 Şu kefensiz yatan şehîdânın
 Kimi Bedr’in kimi Huneyn’indir
 Tazelensin mi kanlı yâreleri?
 Mey dökülsün mü kabr-i Ashâb’a?
 Yakışır mı sanem bu mihrâba?
 Haç mı konsun bedel şu mîzâba?
 Dîninin kalmasın mı bir eseri?
 Âdem evlâdı birtakım câni
 Senden alsın mı sâr-i şeytânî?

1977-78 felâketinden sonra ortaya çıkan tehlike 1918 sonrası için de geçerli olmuş, başta İstanbul ve İzmir olmak üzere Türkiye’nin büyük bir bölümü işgale uğramıştır. Batılı devletler ve Yunanistan tarafından gerçekleştirilen bu işgal ile birlikte sadece Türkiye’nin değil kutsal değerleri ve dinî mekânlarıyla beraber bütün İslâm dünyasının esaret altına girmesi söz konusudur. Mehmet Âkif Ersoy yıllar sonra tıpkı Namık Kemal gibi Allah’a dua ederek böyle bir tehlikenin ortadan kalkmasını ve “şahadetleri dinini temeli” olan ezanların sonsuza kadar yurt sathında okunmasını ister:

Ruhumun senden, ilahi, şudur ancak emeli:
 Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
 Bu ezanlar-ki şahadetleri dinin temeli,
 Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

Sonuç olarak belli başlı metinlerden hareketle ana hatlarıyla yapılan kısa bir mukayese neticesinde Namık Kemal’in Mehmet Âkif Ersoy, özelde İstiklâl Marşı üzerindeki etkisini net bir şekilde görmek mümkündür. Bu durumu ise normal karşılamak gerekir. Çünkü vatan, hürriyet ve istiklâl kavramlarını modern anlamda Türk edebiyatına ve düşünce hayatına taşıyan, bir anlamda bu kavramların sınırlarını çizen ve daha başlangıçta içini dolduran

Namık Kemal sadece Mehmet Âkif'i değil kendisinden sonra gelen bütün şairleri ve yazarları etkilemiş bir şahsiyettir. Bu kavramlara yüklenen anlamlar etrafında edebiyat ve düşünce dünyamızda büyük bir ittifak oluşması da meselenin bir başka yönüdür. Bununla beraber Mehmet Âkif Ersoy'un Namık Kemal'in açtığı yolu genişlettiğini, vatan, hürriyet ve istiklâl kavramlarını başka şairlerle mukayese edilemeyecek şekilde kendisine has bir ses ve üslupla İstiklâl Marşı'nda başarılı bir şekilde dile getirdiğini unutmamak gerekir.

Kaynakça / References

- Akün, Ömer Faruk, "La Marseillaise' in Türkçede En Eski Manzum Tercümesi", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, c. XXII, 1974-1976, s. 121-141.
- _____, "Namık Kemal", *DİA*, c. XXXII, s. 361-378.
- Birinci, Necat, "Namık Kemal'den Önce Şiirimizde Vatan Teması Üzerine", *Edebiyat Üzerine İncelemeler*, İstanbul 2000, s. 9-20.
- Özgül, M. Kayahan, *Araışlar Devri Türk Edebiyatı*, Ankara 2000.
- Sütçü, Tefik, *Tanzimat Sonrası Türk Edebiyatında Vatan Temi*, İ.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi İstanbul 2005.